

HADBÍRÓKÉNT EGY OSZTRÁK–MAGYAR CSATAHAJÓN AZ OLASZ PARTOK ELLENI TÁMADÁSNÁL

(Dr. Ambrózy Árpád I. világháborús feljegyzései, 1914–1915)

Rainer Pál

történész

Laczkó Dezső Múzeum

Hadbíró tisztek meglehetősen ritkán szoktak hadihajók fedélzetén részt venni ellenség elleni támadásokban. Hogy esetünkben mindegyike mégis hogyan és miként került sor, megtudhatjuk Ambrózy Árpád életrajzából, valamint megmaradt saját kezű feljegyzéseiből.

Dr. Ambrózy Árpád m. kir. hadbíró altábornagy 1939 és 1942 között a m. kir. hadbíró tisztikar főnöke volt. Balassagyarmaton (Nógrád vm.) született, 1882. január 1-én. Szülei Ambrózy Gyula (Szepesbéla, 1841. március 21. – Losonc, 1921. február 6.) m. kir. pénzügyőri főbiztos és Obradovich Eleonóra Mária (Eger, 1852. április 2. – ?, 1915. szeptember 9.), akik Miskolcon, 1868. május 26-án kötöttek házasságot. Elemi iskolai tanulmányait Losoncon (1. osztály), Balassagyarmaton (2–3. osztály) és Szepesbélán (4. osztály), a polgári iskola 1–4. osztályát Balassagyarmaton, a gimnázium 5–6. osztályát Losoncon, 7–8. osztályát Kassán, a premontrei főgimnáziumban végezte. Utóbbi helyen tett érettségi vizsgát. Mindvégig igen jó tanuló volt.

Ezután elvégezte Kassán a jogakadémiát is. Közben 1902. október 1. és 1903. szeptember 30. között, egyévi önkéntesként, a cs. és kir. 6. hadtest tüzér ezrednél, Kassán eleget tett katonai kötelezettségének. Katonáskodása alatt „Vormeister”-ré,¹ tizedessé, majd hadapród tüzemesterré lépett elő. A jogakadémián értesült róla, hogy a cs. és kir. Hadügy Minisztérium felszólította a magyar jogász ifjúságot, lépjen hadbírói pályára, mert a közös hadsereg magyarországi hadbíróóságainál rövidesen bevezetik a magyar tárgyalási nyelvet, s ezért sok magyar hadbíróra lesz szükség. A jelentkezőket persze szép karrierrel kecsegtették.

Ambrózy is jelentkezett, és miután 1905. február 21-én Bécsben, a cs. és kir. Katonai Fő-

„Semmi kétség sem volt, hogy kifutunk.”
(Ambrózy Árpád feljegyzése 1915. május 23-ról.)

törvényszéknél esküt tett, a kassai helyőrségi bíróságnál megkezdte hadbírójelölti szolgálatát. 1905. november 1-én hadnaggyá lépett elő.

1908-tól a cs. és kir. Haditengerészetnél folytatta szolgálatát Polában, ahol a haditengerészeti bíróságon, majd a kikötőtengernagyi hivatal igazságügyi előadójaként működött.² 1908–1909-ben behajózták az „SMS Erzherzog Friedrich” csatahajóra, amely Sebenicóban, illetve a Cattarói-öböl különböző helyein állomásozott. (Hadbírójelölt hadnagyként még nem hadbírói egyenruhát, hanem eredeti csapatteste tüzér egyenruháját viselte, lószőrforogós csákövel, vállszíjas tölténytáskával, sarkantyús csizmával, amellyel természetesen élénk színfoltot jelentett és nem csekély feltűnést keltett a teljesen eltérő ruházatú haditengerészek között.) 1910. május 1-én nevezték ki főhadnagy hadbírónak (a hadbíró tiszti karban ez volt a legalacsonyabb rendfokozat), ekkor önálló lett és jegyzőkönyvvezetőként két Waffengast-ot (tizedesnek megfelelő rang a cs. és kir. Haditengerészetnél) osztottak be mellé.

1. ábra: Az „SMS” Gaa” torpedó-raktárhajó. Korabeli képes levelezőlap. (Digitális másolat, szerző gyűjteménye)

¹ Őrvezető a tüzérségnél.

² 1912-ben összesen 17 hadbíró szolgált a cs. és kir. Haditengerészetnél. Schematismus 1913. 1472.

22. ábra: Az „SMS Gaa” fedélzetén Antivariból útban Triesztbe, 1912. Balról jobbra: 1. sor: a hajó parancsnoka egy sorhajókapitány, I. Miklós (Nikola Petrović) montenegrói király, Giesl von Gieslingen, Wladimir báró cs. és kir. altábornagy, a Monarchia rendkívüli követe és meghatalmazott minisztere a montenegrói Udvarnál, montenegrói százados, a király parancsörtszije, 2. sor: montenegrói tábormok, a király szárnysegédje, a három civil úr a király udvarnagya, igazságügy- és külügyminisztere, 3. sor: a hajó tisztikara, balról a 2. Ambrózy Árpád főhadnagy hadbíró. A király a cs. és kir. 55. (brežany) gyalogezred ezredesi egyenruháját viseli. Az ezredtulajdonosi kinevezést megköszönni utazott Bécsbe I. Ferenc Józsefhez.

(Fotómásolat, szerző gyűjteménye)

3. ábra: Ambrózy Árpád százados hadbíró, 1913 körül. Mellén az 1908-as Katonai Jubileumi Emlékkereszt és a montenegrói Daniló Rend V. osztálya. Fotó: Giov. Bonivento, Pola, Piazza Ninfea 3. (Fotómásolat, szerző gyűjteménye)

1912-ben az „SMS Gaa” hadihajón volt behajózva. 1913. november 1-én százados hadbíróvá lépett elő.

1913 decemberétől Bécsben folytatta szolgálatát, ahol a cs. és kir. Hadügyminisztérium Haditengerészeti Osztálya VII. (jogi) csoportjánál működött. Az I. világháború kitörésekor ismét behajózását kérte, ami be is következett, újra az „Erzherzog Friedrich” csatahajóra került. Olaszország hadüzenetét követően, ennek a hadihajónak a fedélzetén vett részt az osztrák-magyar hadihajóhad olasz partok elleni éjszakai támadásában (1915. május 23–24.), amelynek során egysége Ancona városát és várát lőtte. (Ezen esemény leírása alkotja a gerincét az itt közreadott feljegyzéseinek.) Itteni szerepléséért utóbb megkapta a Bronz Katonai Érdemérmét a Katonai Érdemkereszt szalagján kardokkal és a Károly Csapatkeresztet. (Utóbbi

egy hadbíró tisztnél, aki nem volt csapattiszt, természetesen rendkívül ritka kitüntetésnek számított.)

1915 szeptemberétől ismét előző beosztásában, Bécsben folytatta szolgálatát. 1918 decemberében a pozsonyi Erzsébet Tudományegyetemen jogi doktorátust szerzett.

4. ábra: Ambrózy Árpád százados hadbíró, 1916–1918 körül. Fotó: Atelier Rosa. R. Sági & Co. Wien I. Rotenturmstrasse 23. (Szerző gyűjteménye)

Az Osztrák–Magyar Monarchia összeomlását követően még egy ideig továbbra is Bécsben maradván, a felszámoló hadügyminiszter (Liquidierenden Kriegsminister) hivatalának jogügyi előadója volt. Feladata a magyar érdekek képviselése lett volna, de ilyenre nem nyílt módja.

Innét hazatérve, 1919-ben Budapesten, a magyar Hadügy Minisztérium 8. (személyügyi) osztályán az 1918–1919-es forradalmak alatti magatartások elbírálásával foglalkozott. Majd a Budapesti Honvéd Törvényszéken volt tárgyalásvezető mintegy fél évig. Többek között ő tárgyalta Tombor Jenő vezérkari alezredes (később a Horthy-korszakban gyógyszerész, a II. világháború alatt a Magyar Nemzet cikkírója, 1945 után Kisgazda párti politikus, 1945. nov. 15. – 1946. júl. 25. között honvédelmi miniszter, altábornagy) perét is, akit a Magyarországi Tanácsköztársaság alatti szerepléséért egyesek

halálra akartak ítélni, azonban Ambrózy tárgyalagos közreműködése révén végül is felmentették.

Ezután 1920–1922 között Székesfehérvárott volt csendőri ügyész. Székesfehérvárról Szegedre helyezték át, ahol 1922–1927 között a honvéd törvényszék elnöke, majd az 5. honvéd vegyesdandár parancsnokának ügyésze volt. Közben 1926. május 1-én ezredes hadbíróvá lépett elő.

1925-ben 6 hónapos kipróbálásra vezényelték Budapestre, a Legfelső Honvéd Törvényszékhez, ahol később állandósították, s 1927. május 28-tól 1936-ig tanácsosként, majd tanácselnök helyettesként működött. 1936 tavaszától a Honvédelmi Minisztérium 13. osztályán volt alosztályvezető, később osztályvezető helyettes. 1937. május 1-től tábornok hadbíró. 1937-től a Legfelső Honvéd Törvényszék vezető tanácselnöke. Végül 1939-től 1942. május 5-ig a Honvédelmi Minisztérium 13. osztályának vezetője és a hadbíró tisztikar főnöke. 38 évi szolgálat után, 1942. augusztus 1-én helyezték nyugállományba, majd 1942. augusztus 20-án címzetes altábornagy hadbíróvá lépett elő.

5. ábra: Ambrózy Árpád altábornagy hadbíró összes rendjével és kitüntetésével, 1942. (Digitális fotómásolat, szerző gyűjteménye)

Dr. Ambrózy Árpád címzetes hadbíró altábornagy kitüntetései:

Magyar Érdemrend középkeresztje,
Magyar Érdemrend tiszti keresztje,
Ferenc József Rend lovagkeresztje a Katonai Érdemkereszt szalagján,

Bronz Katonai Érdemérem a Katonai Érdemkereszt szalagján kardokkal,
Magyar Koronás Bronzérem,
Károly Csapatkereszt,
Magyar Háborús Emlékérem rohamsisakkal és kardokkal,
Díszérem 35 évi hű szolgálatokért,
Katonai Jubileumi Emlékkereszt,
Erdélyi Emlékérem,
Osztrák Háborús Emlékérem,
Bolgár Háborús Emlékérem,
Montenegrói Daniló Rend V. osztálya.

Ambrózy Árpád kötelességtudó, istenfélő (evangélikus vallású), fegyelmezett, puritán, igazságszerető ember volt. Saját idős kori (1953-ban írt) vallomása szerint: „... az a kellemetlen érzésem, hogy szinte „csalom a világot”, mert egyenruhát viselek, tisztí rendfokozatom van, de a tulajdonképpeni kat. szolgálathoz (harcászat, hadműveletek) semmit sem értek. Mindezeknél fogva bár hadbírói pályámon soha semmi érdemleges kellemetlenség nem ért, előljáróim és alárendeltjeim kedveltek, szolg. elfoglaltságom szinte sohasem volt túlságosan megerőltető, előmenetel terén pedig minden lehető elértem, és a bírói tevékenységet szerettem, s különösen a tárgyalásvezető szerep nagyon jól feküdt nekem, azt kell mégis mondanom, hogy azonos körülmények között, ha még egyszer kellene pályát választanom, nem lennék újra hadbíró, hanem polgári bíró, vagy mivel az oktatáshoz is vonzódtam, különös hajlamot és képességet érzek: pedagógus és pedig nyelvész”.³

A magyar mellett, németül tökéletesen, olaszul és latinul, valamint eszperantó nyelven jól, angolul, franciául, oroszul, szlovákul gyengébben beszélt. Szolgálatát mindig és mindenhol rendkívül lelkiismeretesen, pontosan látta el. Legfőbb örömét azonban családjában, feleségében és gyermekeiben lelta. Budapesten, 1923. szeptember 6-án vette feleségül Ziegler Erzsébetet (Vác, 1900. április 1. – Budapest, 1985. december 27.), maroszeiki Ziegler Emil (? , 1874. április 10. – Zánka, 1963. december 19.) m. kir. csendőr tábornok és Szentkirályi Erzsébet (? , 1877. szeptember 15. – ?, 1908. május 13.) leányát. Házasságukból három gyermek született:

Ambrózy Árpád (Szeged, 1924. augusztus 3. – Nógrádverőce, 2002. november) m. kir. gép-

kocsizó lövész hadnagy, 1945 után kémia-fizika szakos tanító.

Ambrózy László (Szeged, 1925. szeptember 29. – Szentendre, 2012. június) m. kir. repülő hadnagy, 1945 után építésmérnök.

Ambrózy Erzsébet (Budapest, 1928. szeptember 2. – Budapest, 2015. március 14.), 1945-től Előd Ervinné.

A II. világháború utáni igazolási eljárások során tevékenységét elbírálták, és ellátását érintetlenül hagyták (1946. október 19.). A Rákosi-korszakban, 1950. június hó végével a pénzügyminisztérium dr. Ambrózy Árpád ny. áll. altábornagy ellátási díjának kifizetését megszüntette. Majd rövidesen, 1951. május – 1953 között Budapestről Tiszasülyre (Szolnok m.) telepítették ki, Pribeli Pálné ú. n. Dódatanyájára. Innét még visszatérhetett a fővárosba, ahol azonban rövidesen, 72 éves korában, 1954. április 10-én meghalt. A Rákoskeresztúri-temető 158. parcellájában nyugszik.⁴

6. ábra: Ambrózy László és Ambrózy Árpád szülei, Ambrózy Árpád és Ziegler Erzsébet sírjánál. Budapest, Rákoskeresztúri temető, 158. parcella, 1990-es évek. (Szerző gyűjteménye)

Ambrózy Árpád 1914–1915-ös adriai behajózására vonatkozó jegyzetei 17x21 cm méretű,

³ Ambrózy 1953.

⁴ Schematismus 1913. 1323., 1412., 1449.; Ambrózy 1953.; Szakály 2001. 25. adatai alapján.

félbe hajtott papiros lapokon fekete tintával íródtak. A kézirat egyes részei hiányoznak. Az eredeti kéziratot Ambrózy Árpád leánya, özv. Előd Ervinné szül. Ambrózy Erzsébet őrizte haláláig. (Tőle feltehetően fia, Előd Gábor örökölhette.) A jelen összeállítást ennek a lemásolásával készítettem 1993-ban.⁵ Az eredeti írásmódon nem változtattam, az általam elolvasni nem tudott részeket pontozással (.....) jelöltem. Saját megjegyzéseimet szögletes zárójelbe [] helyeztem. Ugyancsak szögletes zárójelbe tett kérdőjellel [?] jelöltem a bizonytalan olvasatokat.

Dr. Ambrózy Árpád cs. és kir. hadbíró százados:

Élményeim az 1914. évi behajóztatásom alatt

Ma Aug. 1-én éjjel ½ 1 óra tájban érkeztem, a vonattal Bécsből Polába. – Parancsom volt, a II. Geschwaderre [hajórajra] és pedig annak I. Divisiojára [osztályára] behajózkodni, hogy azon mint Flaggenauditor [a hajóraj vezető hadbírája] és a Geschwaderparancsnok [hajóraj parancsnok] igazságügyi előadója teljesítsek szolgálatot. –

7. ábra: Pola, cs. és kir. haditengerész kaszárnya. Korabeli képes levelezőlap. (Digitális másolat, szerző gyűjteménye)

Még 1.-én d. u. behajózkodtam a S.M.S. [Seine Majestät Schiff = Őfelsége hadihajója] „Erz. Friedrich”⁶ nevű hajóra, melyen a Flaggenauditor részére szép kettős kabin van rendszeresítve. – Rám nézve igen előnyös, hogy erre a hajóra kerültem mert 1908 és

1909-ben a szerb krízis alatt 10 hónapig voltam mint jelölt e hajón behajózva s így most az első pillanattól kezdve otthon éreztem magamat rajta. –

A Gesämtdetailloff. [összrészlettsízt, a hajón a parancsnok helyettese] Kkptn. [Korvettenkapitän = korvettkapitány] Havlik,⁷ kit régen jól ismerem, nagyon szívesen fogadott. –

A hajóparancsnok L.S.Kpt. [Linien Schiffkapitän = sorhajókapitány] Nauta Henrik⁸ már a hajón volt éppen úgy néhány tiszt is. –

Ma már aug. 2. az egész hajótörzs /:Schiffstaab :/ együtt van. – A tisztek közül Zopa⁹ sorhajóhadnagyot, az orvosok közül az orvos főnököt Dr. Krausz¹⁰ /: nem zsidó:/ sorhajóorvost, már régen ismertem. Továbbá Haulai ge Ob. L. Lt. [talán Genie-Oberleutnant = mérnökfőhadnagy] /Masch.vorstand/ [gépész vezető] – A többiek is synpathicus [rokonszenves] emberek. –

Aug 3.

Ma jelentkeztem a Geschwader parancsnokánál Löfler¹¹ Kontreadmirálisnál [ellentengernagynál], ki főnököm. –

Érdeklődött, hogy „offe” [járatos, naprakész] vagyok e az új perrendtartásban.¹² – Jelentettem, hogy még nem volt alkalmam a gyakorlatban alkalmazni; – mert a ministeriumban teljesítettem szolgálatot. –

⁷ Hawlik, August, született 1872. 1892. okt. 1-óta szolgált. 1905. máj. 1. sorhajóhadnagy, 1914. máj. 1. korvettkapitány. Schematismus 1913. 1462.; Marine Almanach 1918. 520.

⁸ Nauta, Heinrich, Ritter von, született 1866. 1885. júl. 1-óta szolgált. 1911. máj. 1. fregattkapitány, 1913. júl. 28. sorhajókapitány. Schematismus 1913. 82., 1460.; Marine Almanach 1918. 516.

⁹ Zopa, Orest, Ritter von, született 1886. 1906. jún. 14-óta szolgált. 1910. máj. 1. fregatthadnagy, 1914. máj. 1. sorhajóhadnagy, 1918. hadifogságban. Schematismus 1913. 1465.; Marine Almanach 1918. 527.

¹⁰ Dr. med. Krausz, Joseph, született 1878. 1896. márc. 18-óta szolgált. 1908. máj. 1. sorhajóorvos, 1917. nov. 1. tengerész törzsorvos. Schematismus 1913. 1473.; Marine Almanach 1918. 545.

¹¹ Löfler, Franz, született 1860. 1917. júl. 1. nyugállományú altengernagy. Marine Almanach 1918. 638.

¹² A cs. és kir. Hadsereg ekkoriban tért át az új perrendtartásra. Korábban a hadbíró egy személyben ügyészi és védőügyvédi feladatot is ellátott. Ezek a szerepkörök most elkülönültek egymástól. Továbbá megszűnt az a korábbi gyakorlat, hogy a bírói tanácsban legénységi személyek is helyet kaptak.

⁵ A szöveg lemásolásának engedélyezését ismételtlen megköszönöm az azóta elhunyt Ambrózy Erzsébetnek.

⁶ „SMS Erzherzog Friedrich“ 1904-ben épült, 119 m hosszú, 22 m széles, 7,5 m merülésű, 10 600 tonnás, 18 000 lóerős, 20 mérföld sebességű, 769 fő legénységű csatahajó. Fegyverzete 4 db 24/40-es, 12 db 19/42-es, 12 db 7/45-ös, 2 db 7,5/15-ös, 6 db 4,7/44-es, 2 db 4,7/33-as löveg, 3 db géppuska. Schematismus 1913. 1486.; Marine Almanach 1918. 222.

A Stabsschef [törzsfőnök] L.S.Kpt. : Metzenzéffy¹³ barátságosan fogadott; emlékezett arra, hogy 6 évvel ezelőtt rövid ideig /: 1 napig ./ együtt voltunk a „Friedrichen”. A flaggenleutnant L.S.Lt. [Linienleutnant = sorhajóhadnagy] Dolešallal¹⁴ is megismerkedtem. –

Aug. 4.

A hajó még nagy rendetlenségben van. A legénységnek csak kis része van még a hajón, – mert a tartalékosok lassan vonulnak be. –

Aug. 5.

A munka szorgosan folyik. Szenet, löszert és élelmiszereket hajóznak be óriási tömegben – A hangulat jó, lelkesült csak az befolyásolja némileg előnytelenül, hogy a legénység lassan szaporodik s így a kiképzés s a hajónak rendbehozatala nagyon lassan halad, mi tekintettel arra, hogy az ellenség bármely pillanatban itt lehet, kissé nyugtalanító. –

Aug. 6.

Hadüzenetek. Hatás. – Anglia és Franciaország hadüzenetére Kommandáns [parancsnok] este 8 órakor lelkesítő beszédet intézett. Én magyarul tolmácsoltam; nagy lelkesedés volt – Italia magatartása –

Aug.

Ma reg. 8 órakor lövőgyakorlatra futottunk ki. – Gefstaten [? Gefechts... = ütközet...] Batterie [üte] Egyszer csak kiáltás: Feindl. Untsb. [ellenséges tengeralattjáró] stb. 2 sávot F. Max¹⁵ felé láttam. Többen perizcopot is láttak. – Admirálisnál [tengernagynál] is voltunk. – Fejcsóválás. – Komoly pillanat. – Azóta hajókkal futottunk ki és előtünk több torpedócsónak kémlelte a tengert. 2kor kapott (10 helyett) Két nappal később : Gef. Alarm [harci riadó] alkalmával signal [jelzés] jött feindl. Flotte /: 20 schlacht schiffe in licht ./ [ellenséges hajó-

had, 20 csatahajó] Torpedoboot Tátra¹⁶ jelentkezett. – Zündergranatokat ládoltunk. [gyújtógránátokat töltöttünk] – – Rögton revolveremet [ismétlőpisztolyomat] csatoltam fel. –

Kb. 10 percig feszült idegekkel vártunk mikor dördül el az első lövés. –

Ekkor jött az újabb jelentés hogy – falscher Alarm [hamis riadó] – volt az első. A kedélyek ismét megnyugodtak. Rend volt semmi idegeskedés. – A lövőgyakorlat tovább folyt. –

Aug. 23 [?] án este 10 órakor a hajóra jövet a Wachoff. [Wachoffizier = őrtiszt] jelentette hogy Musil erődítményéből 2 fehér rakétát bocsájtottak fel, a mi annak a jele, hogy a Kriegshafen alarmírozta [a hadikkötő riadóztatik]. – Nemsokára jelentés jött, hogy Musil erődítményéből 6 ellenséges tengeralatti naszádot láttak. – Rögton „Gefecht alarm”-ot fuvatott a Kommandans. – A legénység már régen aludt. – Mindenkit felriasztottak s ki ki elfoglalta a Gefes...t [valószínűleg a harci besorozását]

Vártunk – félhomályban – mi lesz. Kb. ¼ óra múlva jött a signál, hogy nem Unterseeboot [tengeralattjáró] volt amit Musil látott. – Parancs, ha Pólát bombardírozzák rögton mind a 12 kazánt fűteni.

Aug. 12.

Frglt. [Fregattenleutnant = fregatthadnagy] Langernak¹⁷ elveszett a kabinjából 2000 koronája. Gampe [?] matróz (magyar) gyanús. Verwaltungs..... [kezelés..., igazgatás...]

Aug. 15.

Nem futottunk ki, mert ünnep.

Aug. 16.

Reggel beszéltek, hogy Musilból ellenséges Areoplánt [repülőgépet] jeleztek. A Wachoff. A töltött fegyv. A deckre [fedélzetre] rendelte. Azóta a hajón csak a fock [?] és éslicht [fény] ég. Kabinok sötétek.

Győzelmi hírek nagy lelkesedést keltettek. –

¹³ Mecenseffy, Pál, Edler von 1912. máj. 1. fregattkapitány. Schematismus 1913. 1460.

¹⁴ Doležal, Oskar, született 1878. 1896. júl. 1-óta szolgált. 1907. máj. 1. sorhajóhadnagy, 1917. máj. 1. korvettkapitány. Schematismus 1913. 1462.; Marine Almanach 1918. 521.

¹⁵ „SMS Ferdinand Max” 1905-ben épült, 119 m hosszú, 22 m széles, 7,5 m merüléssű, 10 600 tonnás, 18 000 lóerős, 20 mérföld sebességű, 769 fő legénységű csatahajó. Fegyverzete 4 db 24/40-es, 12 db 19/42-es, 12 db 7/45-ös, 2 db 7,5/15-ös, 6 db 4,7/44-es, 2 db 4,7/33-as löveg, 3 db géppuska. Schematismus 1913. 1486.; Marine Almanach 1918. 222.

¹⁶ „SMS Tatra” 1912-ben épült 83,5 m hosszú, 7,8 m széles, 2,5 m merüléssű, 850 tonnás, 20 600 lóerős, 32 mérföld sebességű, 99 fő legénységű torpedóromboló. Fegyverzete 2 db 10/50-es, 6 db 7/45-ös, löveg, géppuska. Schematismus 1913. 1487.; Marine Almanach 1918. 224.

¹⁷ Langer, Felix, született 1892. 1911. szept. 12-óta szolgált. 1914. aug. 1. fregatthadnagy. Marine Almanach 1918. 531.

Aug. 18. Ebéd után a Kommand. pezsgővel traktált meg. – Őfelségét éltette.¹⁸

Baron Gautsch¹⁹ – láttam a mólón a néhány megmentetteket Asszonyok szétbontott hajjal, matróz ruhában (tragikomikus); hadbírák, élükön Bíró-Váci²⁰ a hullákat vizsgálta személyazonosság, Hermann felesége és kislánya szobalánya odaveszett –

Zenta²¹ sokáig bizonytalan Azután, hogy a blokádnál [zárnál] elpusztult. Csak 3 tisztt és néhány matróz menekült. Később 14 t. és 17 [?] legénység.

8. ábra: Heusser, Harry: Az „SMS Zenta” kiscirkáló harcban a francia flottával a montenegrói partok előtt, 1914. aug. 16. Korabeli képes levelezőlap. (Szerző gyűjteménye)

Aug. 22.

¹⁸ Augusztus 18-a I. Ferenc József császár és király születésnapja volt, amelyet az egész hadsereg minden évben megünnepelt.

¹⁹ „Baron Gautsch” 1908-ban Angliában épült, 2070 tonnás osztrák Lloyd gőzös, amely 1914. aug. 13-án Pola és Rovigno között, saját aknamezőre tévedve felrobbant. A hajón tartózkodott számos cs. és kir. haditengerésztiszt vakációról hazatérő családtagja. Csonkaréti 1985. 325.; Mayer – Winkler 1993. 168., 176–177. a hajó fényképével.

²⁰ Dr. jur. Bíró Ignác 1910. nov. 1. főhadnagy hadbíró, 1918-ban már nem szerepelt. Schematismus 1913. 1323., 1472.)

²¹ „SMS Zenta” 1897-ben épült, 92 m hosszú, 12 m széles, 4,3 m merülésű, 2300 tonnás, 7200 lóerős, 20 mérföld sebességű, 307 fő legénységű kiscirkáló. Fegyverzete 8 db 12/40-es, 8 db 4.7/44-es, 2 db 4.7/33-as, löveg, 2 db géppuska. 1914. aug. 16-án Castellastuánál francia hadihajókkal vívott tüzérségi harcban elsüllyedt. Schematismus 1913. 1487.; Marine Almanach 1918. 223., 325.; Csonkaréti 1985. 309–312.; Merényi-Metzger 2009.; Mayer – Winkler 1993. 168., a hajó fényképei: 165., 166. felső ábra, 176.

Torpedóhajó 26²² felrobbant és csak tisztt meg 4 ember menekült –

Bordzeitung [fedélzeti újság] győzelmi hírek. Parancsnok roppantul ideges. Egyébként nagyon kedves ha jókedvű.

Ma – aug. 30. – istentisztelet volt a hajón. A kurat [tábori lelkész], Dr. Pinter²³ kijelentette, hogy ütközet esetén gyónás nélkül is mindenki Generalabsolutiot [általános feloldozás, általános bűnbocsánat] kap. – Jó hatás, egyeseknek előbb izgalmaik voltak (; veszély)

Biztosítás.

Szept. 2. Már napok óta feszülten vártuk az orosz harctéri döntést. Ma reg. 4 órakor az őrtiszt – Frglt. Klein²⁴ mindnyájunkat felkeltett s közölte, hogy a „Viribus”-ról²⁵ signal jött, mely szerint csapataink 120 000 oroszot fogtak el. – Óriási örömünk volt. – Sokáig nem bírtam elaludni. – Ébresztőkor az ügyeleti tiszt közölte a legénységgel is a jó hírt. Lelkes hurrásban [éljenzésben] törtek ki. D. e. egy magyar fiu ügyes rajzot csinált arról, mint kergetik a mi huszárjaink a kozákokat. – Megmutattam a Kommandánsunknak, nagyon tetszett neki, elment a legénység közé s a rajz szerkesztőjét – Ujcz vormaister [tüzér órvezető] – megdicsérte. Dél felé átmentem a Flaggenschiffre [zászlóshajó, a hajóraj parancsnokának hajója] referálni, ott értesültem a lesújtó hírről, hogy a 120 000 orosz elfogatá-

²² „SMS Torpedoboot 26” (ex Flamingo) 1887/1903-ban épült, 39 m hosszú, 4,5 m széles, 1 m merülésű, 78 tonnás, 19 mérföld sebességű, 16 fő legénységű torpedónaszád. Fegyverzete 2 db 3.7/23-as, löveg, 2 torpedócső. 1914. aug. 23-án Polánál aknának ütközött és felrobbant. Schematismus 1913. 1488.; Marine Almanach 1918. 225., 325. Csonkaréti 1985. 323–325. szerint, a torpedónaszád parancsnoka, Konics József sorhajóhadnagy, a másod tisztt és a személyzet 16 tagja meghalt, a többiek partra úsztak.

²³ Dr. theol. Pinter, Anton, született 1881. 1918. márc. 1. nyugállományú tengerészlelkész. Lakóhelye Graz. Marine Almanach 1918. 648.

²⁴ Klein, Bohuslav, született 1893. 1912. jún. 15-től szolgált. 1912. júl. 1. tengerész hadapród, 1914. aug. 1. freгатthadnagy. Schematismus 1913. 1467.; Marine Almanach 1918. 531.

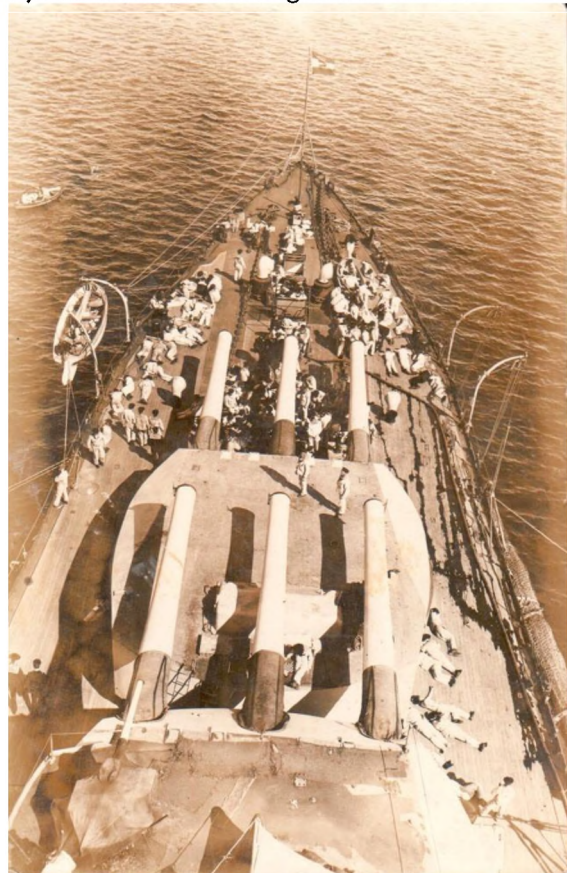
²⁵ „SMS Viribus Unitis” 1911-ben épült, 151 m hosszú, 27,3 m széles, 8,2 m merülésű, 20 000 tonnás, 25 000 lóerős, 20 mérföld sebességű, 1046 fő legénységű csatahajó. Fegyverzete 12 db 30.5/45-ös, 12 db 15/50-es, 18 db 7.5/50-es, 2 db 7.5/15-ös löveg, 4 db géppuska. 1918. nov. 1-én Polánál torpedótól (?) elsüllyedt. Schematismus 1913. 1486.; Marine Almanach 1918. 221.; Mayer – Winkler 1993. 175–176., a hajó fényképei: 136. felső ábra, 158. alsó ábra, 187. felső ábra, 189. alsó ábra, 190., 191.

sáról szóló hír nem felel meg a valóságnak. – Az egész hajón szomorúság vett erőt s a hangulat csak este javult kissé mikor a sürgöny jött, hogy Dankl²⁶ és Auffenberg²⁷ seregei

²⁶ Dankl, Viktor, Graf von Krašnik (Udine, 1854. szept. 18. – Innsbruck, 1941. jan. 8.) vezérezered. Egy bécsi származású százados fia. Iskoláit Görzben és Triestben (gimnázium), St. Pöltenben (hadapródintézet), majd 1870–1874 között Bécsújhelyen (Mária Terézia Katonai Akadémia) végezte. 1874. szept. 1. hadnagy a 3. dragoños ezrednél. 1877–1879-ben elvégezte a bécsi Hadiiskolát. 1880. dec. 1-től a 8. (prágai) lovasdandár-, 1883-tól a 32. (budapesti) gyaloghadosztály vezérkari tisztje. 1884 vezérkari százados. 1896. jan. 25. alezredes, a XIII. (zágrábi) hadtest vezérkari főnöke. 1899. okt. 24. a vezérkar igazgatási irodájának főnöke Bécsben. 1903. ápr. 12-től a 66. (komáromi) gyalogdandár parancsnoka. 1903. máj. 1. vezérőrnagy. 1905. máj. 27-től a 16. (trienti) gyalogdandár parancsnoka. 1907. júl. 21-től a 36. (zágrábi) gyaloghadosztály parancsnoka. 1907. nov. 1. altábornagy. 1912. febr. 7-től a XIV. (innsbrucki) hadtest parancsnoka, Tirol és Vorarlberg honvédelmi parancsnoka. 1912. nov. 1. lovassági tábormok. 1914. aug. 2. – 1915. máj. 23. között az 1. hadsereg parancsnoka az orosz harctéren. A krašniki csatáért a Mária Terézia Katonai Rend középkeresztjével tüntették ki. 1915. máj. 24-től ismét Tirol és Vorarlberg honvédelmi parancsnoka. 1916. márc. 14-től a II. hadsereg parancsnoka az olasz harctéren. 1916. máj. 9. vezérezered. 1917. jan. az Első Alabárdos Testőrség gárdakapitánya, majd az összes testőrségek parancsnoka. 1917. jún. 18. visszavonult, nehéz torokműtéten esett át. 1912. máj. 4. titkos tanácsos. 1913. okt. 4. az 53. gyalogezred tulajdonosa. 1917. aug. 17. bárói, 1918. nov. 10. grófi címet nyert. 1918. dec. 1. nyugdíjazták. Az osztrák Urakháza örökös tagja, az Innsbrucki Egyetem filozófiai díszdoktora. 1925–1938 között a Mária Terézia Katonai Rend kancellárja. Schematismus 1913. 164., 196.; Hofmann – Hubka 1943. 37–38. fényképpel; Szijj – Ravasz 2000. 122–123. fényképpel.

²⁷ Auffenberg, Moritz, Freiherr von Komarow (Troppau, Osztrák-Szilézia, 1852. máj. 22. – Bécs, 1928. máj. 18.) gyalogsági tábormok. Hadapródiskolát (Kismarton, Hainburg) és katonai akadémiát (Bécsújhely) végzett. 1871. aug. 14. hadnagy a 28. (prágai) gyalogezrednél. 1875–1877-ben Hadiiskolát végzett Bécsben. 1878 vezérkari tiszt Bosznia–Hercegovina megszállásakor. 1894. máj. 1. ezredes. 1900. ápr. 14-től a 65. (győri) gyalogdandár parancsnoka. 1900. máj. 1. vezérőrnagy. 1905. ápr. 14-től a 36. (zágrábi) gyaloghadosztály és a zágrábi hadtest tisztiskola parancsnoka. 1905. máj. 1. altábornagy. 1907. júl. 28-tól a cs. és kir. Hadügyminisztériumban szolgált, 1907. okt. 19. a hadtest tisztiskolák főfelügyelője. 1909. okt. 9-től a XV. (szarajevói) hadtest parancsnoka. 1910. ápr. 26. gyalogsági tábormok. 1911. szept. 20. – 1912. dec. 12. között cs. és kir. hadügy miniszter. Működése idején történt a tüzérség modernizálása és az 1912-es véderőtörvény elfogadása. 1912. dec. 20. hadsereg főfelügyelő. 1914-től a 4. hadsereg parancsnoka a harctéren. 1914. aug. 26–28. Komarownál legyőzte az oroszokat, szept. 6–11. Rawaruska–Lemberg-nél vereséget szenvedett tőlük. 1914. szept. 30. állásából felmentették, okt.-tól létszámfeletti állományba helyezték. 1915. ápr. 26. miniszteri hivatalának kötelességellenes

győztesen nyomulnak előre. – Polában a reggeli jó hír hallatára fellobogózták a várost. –

9. ábra: Az „SMS Viribus Unitis” csatahajó. (Cseh Zsigmond gyűjteménye, Veszprém)

A legutóbbi levél, melyet otthonról [sic!] kaptam, nagyon meghatott. – Ma szept. 2. válaszoltam rá részletesen. –

(Itt egy rész hiányzik.)

...szádra került. – Utódja Konic²⁸ sorhajóhadnagy, ki a 26. T.B.-al [Torpedoboot = torpedónaszád] szerencsétlenül járt, de baj nélkül megmenekült. $\frac{1}{2}$ 4 – $\frac{1}{2}$ 9 – volt a vízben. 9 ember, köztük egy kadet, elpusztult, állítólag agyonlőtte magát s úgy ugrott a vízbe. –

vezetése miatt letartóztatták. 1915. máj. 1. várakozási illetékekkel szabadságolták, aug. 4-én felmentették a vádak alól. 1909. nov. 9. belső titkos tanácsos. 1910. aug. 18. a 64. gyalogezred tulajdonosa. 1915. ápr. 25. bárói. Schematismus 1913. 196.; Szijj – Ravasz 2000. 47. arc-képpel.

²⁸ Konic, Joseph, született 1885. 1904. jún. 18-tól szolgált. 1908. nov. 1. fregatthadnagy, 1913. jan. 1. sorhajóhadnagy. Schematismus 1913. 1464., Marine Almanach 1918. 526. Csonkaréti 1985. 324–325. szerint az „SMS torpedónaszád 26” aknára futásakor, 1914. aug. 22–23. éjszakáján meghalt.

10. ábra: Az „SMS Viribus Unitis” csatahajó. Korabeli lépés levelezőlap. (Szerző gyűjteménye)

Szept. – Első főtárgyalásom az új perrendtartás szerint; nagyon jól ment. – Pompás írnokom van Glück –

(Itt egy rész hiányzik.)

Okt. 22. A Trónörökös²⁹ elhozta a flottának Öfelsége üdvözlését. Én is jelentkeztem az „Erz. Karl”-on.³⁰ Kérdezte mióta vagyok már a tengerészetnél s hol voltam azelőtt. Végtelen synpathikus; katonás, udvarias, kellemes van, fesztelenül társalog, – magyarul jól tud. –

Okt. 30. [31?] Sok akna felrobbant. Marineschlacht [tengeri csata...] –
Nov. 1. Fascana, Brioni (bycikli) egy hét. –

(Itt egy rész hiányzik.)

2 szép munkát („Raszplala” és Weininger: „Gesellscht. u. Charakter”) ajándékoztam. – Örült neki. – Haza 100 K-t (ebből Béla³¹ gyerekei³² részére 30 K-t) Gyulának³³ a gyerekek³⁴

²⁹ Habsburg-Lotharingiai Károly (Persenbeug, 1887. aug. 17. – Funchal, Madeira, 1922. ápr. 1.) osztrák főherceg, magyar kir. herceg, utóbb (1916–1918) I. Károlyként osztrák császár, IV. Károlyként magyar király.

³⁰ „SMS Erzherzog Karl” 1903-ban épült, 119 m hosszú, 22 m széles, 7,5 m merüléssű, 10 600 tonnás, 18 000 lóerős, 20 mérföld sebességű, 769 fő legénységű csatahajó. Fegyverzete 4 db 24/40-es, 12 db 19/42-es, 12 db 7/45-ös, 2 db 7.5/15-ös, 6 db 4.7/44-es, 2 db 4.7/33-as löveg, 3 db géppuska. Schematismus 1913. 1486.; Marine Almanach 1918. 222.

³¹ Ambrózy Árpád testvére, Ambrózy Béla (Balassagyarmat 1875. okt. 18. – 1930. febr. 3.) fiatal korában a cs. és kir. 25. (losonci) gyalogezred hivatásos hadnagya, később nősülése után losonci rendőr alkapitány, majd losonci városi főjegyző.

³² Ambrózy Béla gyermekei ekkor: Ambrózy Béla (1902. szept. 15. – 1991. máj. 29.), Ambrózy Iván (1904. júl. 7. –

részére 20 K-t küldtem. Karácsonyra még decz. 19-én

Decz. 26. Ma érkezett meg otthonról a Krisztkindlis [karácsonyi] csomag. Sokféle kalács és alma van benne. Minden nagyon jó! –

Dec. 31.

A Sylvesterestét is unalmasan töltöttük. Sokan kint vacsoráztak. Éjfél felé nagyon megélenkült azonban az élet; – Mi is pezsgőt bontottunk. – Éjfélkor óriási hurrázás volt. Grund³⁵ Frglt. mint Wachoffizier rövid lelkesítő beszédet tartott. Utána a – Gotterhalte-t³⁶ énekeltek, azután felemelték őt a matrózok. – Én a magyarok közé vegyültem. Elénekeltek a „Hymnuszt” és a „Szózat”-ot. Utána engem is éljeneztek és felemeltek. Nagyon jól esett nekik, hogy közük jöttem s szépen megköszönték. – Schuszt³⁷ ki kissé be volt rugva, kijelentette, hogy a pesti polgármesternek is el fogja mondani. – A legénység italt egész este nem kapott, nehogy skandalumot [botrányt] csináljon.

A Dr Dydunik esete is érdekes volt. Asztal jelenet, hivatalos folytatás, kihajózás, becs. ügyi eljárás. Szerepem, álláspontom hogy nem bírólág üldözendő. és Gronauer³⁸ igazat adott Löffler³⁹ kezdetb. bizalmatlan. –

1975. okt. 13.), (Ambrózy Lóránt (1908. szept. 19. – 1944. ápr. 23.)

³³ Ambrózy Árpád legidősebb testvére, Ambrózy Gyula (Balassagyarmat, 1874. jan. 14. – Budapest, 1935. ápr. 14.) ekkoriban m. kir. csendőr százados, később csendőr tábornok. Életrajza: Szakály 2013. 63–64. fényképpel.

³⁴ Ambrózy Gyula gyermekei ekkor: Ambrózy Erzsébet (Kassa, 1908. nov. 19. – München, 1988. jún. 3.), Ambrózy Ágnes (Ungvár, 1914. szept. 18. – Budapest, 2000. márc. 17.) későbbi bölcsődei ápolónő. Szakály 2013. 64.

³⁵ Grund, Rudolf, született 1893. 1912. jún. 15-től szolgált. 1912. júl. 1. tengerész hadapród, 1914. aug. 1. freigatthadnagy. Schematismus 1913. 146.; Marine Almanach 1918. 530.

³⁶ A Gotterhalte az osztrák császári himnusz.

³⁷ Schuster, Ernst, született 1882. 1901. szept. 26-óta szolgált. 1912. máj. 1-óta 1. oszt. tengerészbiztos tisztviselő. Marine Almanach 1918. 560.

³⁸ Gronauer, Anton, született 1863. 1883. okt. 1-től szolgált. 1916. nov. 14. tábornok hadbíró a haditengerészetnél. Marine-Almanach 1918. 543.

³⁹ Helyesen Löffler, Franz, született 1860. Annak a hajórajnak a parancsnoka, amelyiken Ambrózy Árpád ekkor szolgált. 1917. júl. 1-től nyugállományú altengernagy. Marine Almanach 1918. 638.

1915. jún. 7.

Hónapok óta nem jegyeztem be semmit e naplóba, mert nem igen történt az olasz hadüzenetig illetve az azt közvetlenül megelőző napokig semmi különös feljegyzésre méltó. –

Az ellenséges tengeralattjárók gyakori megjelenése kikötőnk közelében fokozott ovatosságra intett. Ennek következtében egyelőre a fasanai gyakorlatozást is beszüntettük. – Csak hónapok múlva mentünk megint ki egy-egy hétre de jól kifejezést nyert, hogy Itália sokkal gyávább semhogy meg merne bennünket támadni. –

Voltam szolgálatilag Antrecentiban [?] Almavel [?] Fiamoreban (... elgázolás) Gyönyörű cél. Kitűnő csendőrörs. Mindent elvégeztem.

Május elején a feszültség tetőpontjára hágott. Tudtuk, hogy tárgyalások vannak folyamatban, s azt is rebesgették, hogy területátengedés⁴⁰ történne részünkről, ha Olaszország máskülönben nem volna hajlandó semlegességét megerősíteni. –

Mikor azután 12-re napolták el a kamarát, bizni kezdtünk, hogy sikerül Grolittinek a háborút megakadályoznia. – Az olasz kormány lemondása még megerősítette ebbeli hitünket. – Mikor azonban néhány nap múlva híre jött, hogy Grolitti nem hajlandó a kormány átvételére, s egy másik mérsékelt politicus szintén megtagadta ezt, kétségtelennek látszott, hogy a háború kitörése elkerülhetetlen. – Pola avacuálása [helyesen evakuálás = kiürítés] is elrendeltetett. Szomorú kép volt az agyukat és gyerekeket látni. Sokan el is pusztultak állítólag. –

Az utolsó reménysugár is eltűnt mikor Fakaudra a kamrában [sic!] háborús beszédét megtartotta, s a régi kormány felhatalmazást nyert a háború esetére vonatkozó rendkívüli intézkedések megtételére. – Grolitti távolmaradt az üléstől. –

Még csak az volt hátra, hogy a senatus is hozzájáruljon a törvény javaslatukhoz. Ez is megtörtént. A kocka el volt vetve. – 20. ára várunk a hadüzenetet. –

A hajón már előzőleg minden megtörtént arra az esetre hogy a hadüzenet vétele után esetleg rögtön kifussunk. Mindent kihajóztunk, a mi csak nélkülözhető volt. – „Klarschiff”-et [harc-

kész hajót] csináltunk. – 20-án még csak „Übungshalber” [gyakorlat kedvéért]. – 20-án d. u. titkos parancs jött, hogy „zur 12 Meilen dampfklar” [12 kazánt gőzkészre felfűteni]. – A legnagyobb feszültségben teltek a percek. Mindenki a hajón volt. Végre este 10 óra tájban jött a „signal” „feuer abbrennen” [tűzkészültség]. Én már 9 óra tájban lefeküdtem, hogy legalább valamit aludjak, ha tényleg ki találánk futni.

Verstärkster Wachdienst [megerősített őrszolgálat] volt. – Egyszerre csak az „alle Mann antreten” [mindenki a helyére] signalra riadtam fel. Rögtön kiugrottam az ágyból, sietve felöltöztem s azután kifutottam, hogy meggyőződjem a helyzet mibenlétéről

A Masch. Bet. Leit. [Maschinenbetriebsleiter = gépüzemvezető] Kesel [?] volt a Kpt. [Kapitän = kapitány] és kedélyesen diskurált a Betriebsleiterekkel. – Tőlük megtudtam, hogy signal jött „Feuer abtrennen”. Csakugyan pár pillanat múlva már felhangzott a signal „Macht Fest”. – Az urak kik a Decken [fedélzeten] voltak, mikor a „Viribus” a Toplaternével [jelzőlámpával] leadta a signalt, mesélték, hogy roppant izgató jelenet volt, mikor az „Aufruf” [felszólítás] jött. Találgatták, hogy ugyan mi lesz a signal. Frgl. Klein (signaloffizier) [jelzőtisz] mondotta nekik, hogy az első szám után már meg lehet majd látni, mi a signal. Csakugyan az volt az első szám, amire tippeltek a signal „Feuer abtrennen” –

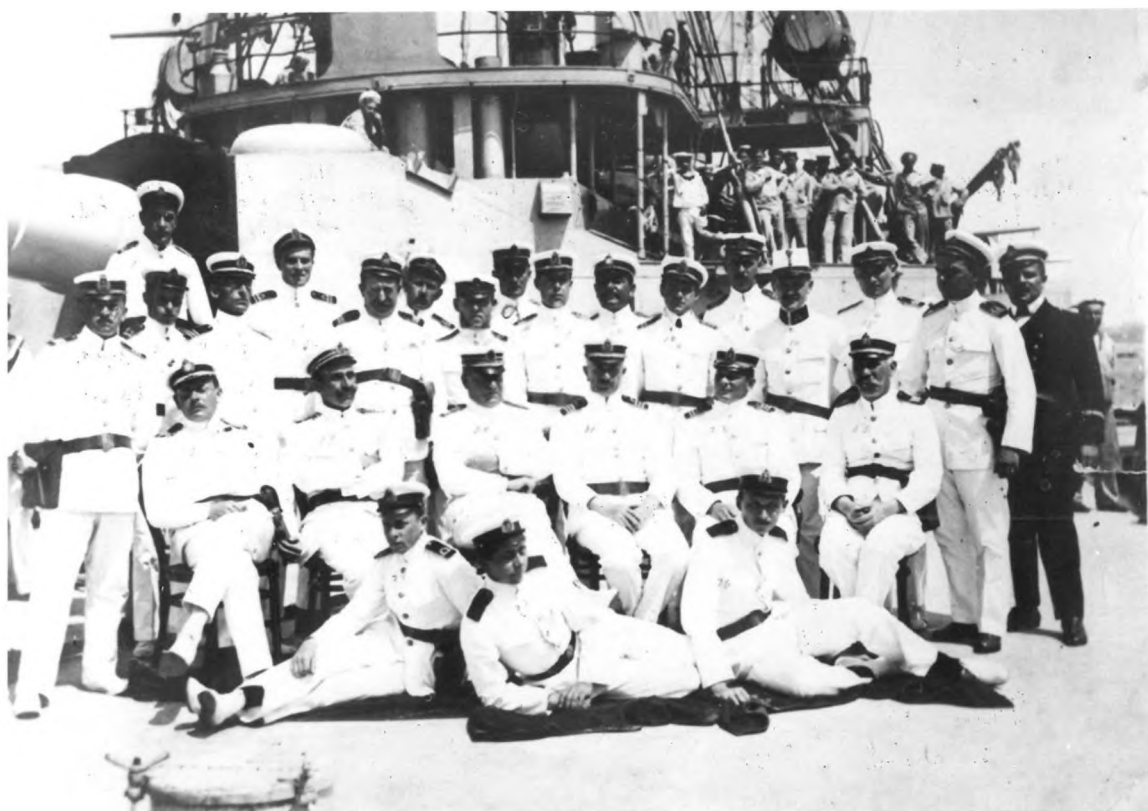
Azután nyugodtan lefeküdtünk. –

Május 23-án reggel a Kkptain egy német szöveget hozott a Messébe [étkezőbe], mely a Flaggenschiffről jött. – Ki kellett hirdetni a legénységnek. – Én magyarra fordítottam le – Azzal kezdődött, hogy minden pillanatban kitörhet a háború Olaszországgal. Ezután jelmezve volt O. ország szövetségesi hűsége s kívánalmi. – De. ½ 11-kor kihirdettük az acht free[?]decken a legénységnek minden nyelven. – A lelkesedés óriási volt. Jelvenik⁴¹ horvátul, Ivancich⁴² olaszul olvasta fel, – a mérnök

⁴⁰ Az Osztrák–Magyar Monarchia felajánlotta Olaszországnak Dél-Tirol olaszok lakta része és az Isonzótól Nyra eső olaszok lakta területek átengedését. Csonkaréti 1985. 340.

⁴¹ Helyesen Jelinek, Božidar, született 1885. 1905. jún. 18-óta szolgált. 1909. jan. 1. fregatthadnagy, 1913. máj. 1. sorhajóhadnagy, 1918. eltűnt. Schematismus 1913. 1465., Marine Almanach 1918. 526.

⁴² Ivancich, Maximus, született 1885. 1905. jún. 18-óta szolgált. 1909. jan. 1. fregatthadnagy, 1913. máj. 1. sorhajóhadnagy. Schematismus 1913. 1465., Marine Almanach 1918. 526.

11. ábra: Az olasz hadüzenet kihirdetésekor az „SMS Erzherzog Friedrich” csatahajó fedélzetén, 1915. máj. 23. Balról jobbra: 1. (fekvő) sor: ? tengerész hadapród, ? tengerész hadapródjelölt, ? tengerész hadapródjelölt, 2. (ülő) sor: ? tengerész parancsnok, Hawlik, August korvettkapitány, ? sorhajókapitány, Ivancich, Maximus sorhajóhadnagy, Buchler, Hans sorhajóhadnagy, Zeidler tengeralattjáró hadnagy, 3. (álló) sor: dr. med. Krausz Joseph sorhajóorvos, ? tengerész zászlós, dr. theol. Pinter, Anton tengerész lelkész, gr. Almásy Dénes fregatthadnagy, Drilz tengeralattjáró hadnagy, Horn, Erwin fregatthadnagy, Jelinek, Božidar sorhajóhadnagy, Grund, Rudolf fregatthadnagy, Konić, Joseph sorhajóhadnagy, Törkler(?) tengeralattjáró hadnagy, Klein, Bohuslav fregatthadnagy, Vessel, Alfons sorhajóhadnagy, Ambrózy Árpád százados hadbíró, dr. med. Harling fregattorvos, Langer, Felix fregatthadnagy, Lohner tengeralattjáró hadnagy, 4. sor: Deák Lajos tengerész zászlós. Fotó: Zolner, Max I. oszt. gépüzemvezető. (Fotómásolat, szerző gyűjteménye)

Slenička⁴³ szerbül, utóbbi nagyon akadozott. Utána az egész stabot [törzset, itt tisztikart] lefényképezte Zolner⁴⁴ Betr. Lter.

D. u. jött a hír, hogy „mit 12 Kessel dampfklar : – Nemsokára jött a sürgöny, hogy a hadüzenet megtörtént. – A parancsnok kihirdette és buzdító beszédet intézett. – Tolmácsoltuk – Utána a Kuratunk „General Absolutiot” adott. Mindnyájan letérdeltünk. Semmi kétség sem volt, hogy kifutunk. – Csakugyan 6 óra felé utnak indult a flotilla [sic!]. – Óriási hurrázás és integetés fogadta az elhaladó naszádotkat.

Csak akkor láttuk, hogy tulajdonképpen mennyi sok torpedobootunk stb. van.

Este 8 órakor azután mi is kifutottunk. – Megelőzőleg a Mar. Kmdáns [tengerész parancsnok] áthajózott a „Habsburgra”⁴⁵ (legnagyobb a 12 csatahajó között.⁴⁶) –

Óriási hurrázással üdvözölte őt minden hajó. – Ő nyájasan integetett. –

A kifutás percében „Gef. Allarmot” fujtak. Mindenki elfoglalta a helyét. –

⁴³ Stěnička, Alfonz, született 1888. 1912. márc. 1-óta szolgált, mint ideiglenes tengerész tűzér mérnök, 1916. máj. 1. I. oszt. tengerész tűzermérnök. Schematismus 1913. 1477., Marine Almanach 1918. 551.

⁴⁴ Zolner, Max, született 1884. 1902. máj. 5-től szolgált. 1916. nov. 1. I. oszt. gépüzemvezető. Marine Almanach 1918. 556.

⁴⁵ „SMS Habsburg” 1900-ban épült, 108 m hosszú, 20 m széles, 7.1 m merülésű, 8300 tonnás, 15 000 lóerős, 19 mérföld sebességű, 631 fő legénységű csatahajó. Fegyverzete 3 db 24/40-es, 12 db 15/40-es, 10 db 7/45-ös, 2 db 7.5/15-ös, 6 db 4.7/44-es, 2 db 4.7/33-as löveg, 3 db géppuska. Schematismus 1913. 1486.; Marine Almanach 1918. 222. Nem ez volt a legnagyobb csatahajónk, esetleg az olasz partok ellen kifutó flottarészleg legnagyobb csatahajója lehetett.

⁴⁶ A cs. és kir. Haditengerészetnek összesen 16 csatahajója volt.

12. ábra: Kirchner: Az „SMS Habsburg” csatahajó vízre bocsájtása, Trieszt, 1900. szept. 9. (Fotómásolat, szerző gyűjteménye)

Orvosunk tanácsára puha inget öltöttünk s mindjárt magunkra vettük az úszómellényt (Schwimmwestét) ezenkívül a Scwimmgürtel-t (úszóövet), amelylyel minden egyes ember el lett látva szintén magunkhoz vettük tartalékunknak. – Bambusz csövet is kaptunk, hogy háton uszva azon szívjuk a levegőt. Ezt is a nyakunkba kötöttük. A Legitimationkapselt [azonossági jegy tokja, benne az azonossági cédula az illető személyi adataival] is magamhoz vettem s azzal elfoglaltam a Gefechtstationat [ütközet alatti helyemet] a Batterieben [ütegnél, ütegfedélzeten].

Még az est folyamán ki akartam küldeni egy levelet a Gyula⁴⁷ címére, melyben vagyoni állapotomat foglaltam össze s elbúcsúztam. Írása közben nagyon érzékenyültem. – Azonban már nem lehetett kiküldeni. – A parancsnok kifejezetten megtiltotta. –

A Batterieban egy széket állítottam fel magamnak a sarokban backbord [a hajófedélzet bal oldala] s egy üveg theát készítettem.

Még a támadás előtt közölte a parancsnok mindnyájunkkal, hogy támadást intézünk Olaszország keleti partja ellen és pedig több ponton (Velenca, Ancona, Sinigaglia, Rimini, stb.)⁴⁸ A Gros [?] Ancona ellen volt irányítva. Mi is hozzátartoztunk. – A terv szerint 3h 20 perckor kellett az egész vonalon a tüzelést megkezdeni. Csakhamar „Verscharfter Wachdienst”-be ment át a Gef. Allarm. – Bár lefekhettem volna, a Batterieban maradtam. A Kommissariusok s Frglt. Klein meg I–I Bettr. Leiter is odajött s diskurálgattunk [beszélget-

tünk]. – Olykor olykor felmentem a fedélzetre friss levegőt szívni s megnézni, mit látni. – Kevéssel éjfél után hirtelen „Habtacht”-ot [vigyázz-t] fújtak s jelek

(Itt egy rész hiányzik.)

A tüzlés [sic!] közben lejött a G..... s kérdésemre, hogy milyen eredménnyel folyik a tüzelés, örömmel jelentette, hogy az ellenség nagyon gyengén tüzel a várból⁴⁹ s hogy a vár már erősen meg van rongálva. –

Vártam, vártam, mikor csap be az első lövés. – Kedélyem teljesen nyugodt volt; nem fogott el egyáltalán félelem, mert a halál gondolatával már régen megbarátkoztam. Persze idegeim szintén meg voltak feszülve. –

Kb. 42 percig tüzeltünk. Mikor mi már nem lőttünk, mert elhaladtunk a város ill. az erődítmények előtt egy pillanatra felfutottam a fedélzetre s láttam a kb. 2500 lépésnyire baloldalt elterülő várost az erődítménnyel együtt. – Az utóbbi már romokban hevert. Még mindig hullottak rá a gránátok óriási füst és porfelhőt támasztva. A várost nem láttam pl. Amit láttam az villaszerű negyednek látszott. Kisebb házak és sok zöld. – Utóbb sajnáltam, hogy nem mentem előbb fel és hosszabb időre, mint a többi tisztak stb. De nem akartam, mert a parancsnok kifejezetten megtiltotta, hogy kíváncsiságból bárki is elhagyja a helyét s mert láttam, hogy mihelyt egy pillanatra felmegyek, a legénység is a lépcsőkre ugrál, hogy lásson valamit. – Mikor visszaparancsoltam őket a helyükre, ész nélkül engedelmeskedtek. –

Alig hogy befejeztük a tüzelést, csakhamar – Ballonabwehr-t [léghajóelhárítást] fújtak. Jött a hír, hogy egy olasz léghajó üldöz. Egy pillanatra felfutottam a fedélzetre s tényleg baloldalra tőlünk nagyon magasan megpillantottam a léghajót. Mint fent mondták, közvetlen azelőtt dobott néhány bombát, melyek közül 2 egészen a hajónk közelében esett le. Csakhamar megjelent a levegőben egy hydroplanunk [repülőgépünk], mire a léghajó elrepült. – Távcsővel el lehetett olvasni a nevét: „Citta di Ferrara: /Ferr. Városa/.

Alig hogy befejeztük a tüzelést, csakhamar – Ballonabwehr-t [léghajóelhárítást] fújtak. Jött a hír, hogy egy olasz léghajó üldöz. Egy pillanatra felfutottam a fedélzetre s tényleg baloldalra tőlünk nagyon magasan megpillantottam a léghajót. Mint fent mondták, közvetlen azelőtt dobott néhány bombát, melyek közül 2 egészen a hajónk közelében esett le. Csakhamar megjelent a levegőben egy hydroplanunk [repülőgépünk], mire a léghajó elrepült. – Távcsővel el lehetett olvasni a nevét: „Citta di Ferrara: /Ferr. Városa/.

⁴⁷ Ambrózy Árpád legidősebb testvére, Ambrózy Gyula (Balassagyarmat, 1874. jan. 14. – Budapest, 1935. ápr. 14.) m. kir. csendőr százados, később tábornok.

⁴⁸ Az olasz partok elleni támadásról: TOLNAI 172–176.

⁴⁹ Ancona 1860-ig a Pápai Állam legerősebb erődje volt. Ekkor (1860. szept. 29.) foglalták el rövid ostrommal a piemonti csapatok a meglehetősen gyengén és elavult lövegekkel felszerelt várat. Szécsi 1891. 36–42. Az erőd felszerelését feltehetően az I. világháborúig sem fejleszthették lényegesen.

Közben már haladtunk Pola felé. Kb. 5 óra utunk volt. Ez az út volt a veszedelmesebb, mert tartanunk kellett attól, hogy az olasz hajóhad vagy legalábbis tengeralattjárók megtámadnak. –

Több ízben jeleztek is tengeralatti naszádot. Mindenki

(Itt egy rész hiányzik.)

A délután folyamán megtudtuk, hogy a „Csepel” és a „Balaton”⁵⁰ egy olasz torpedonaszádot „Turbina”⁵¹ nevűt – is fogott. – Először erősen lövöldözött rá a „Novara”⁵² és magával is vitte volna, ha nem veszik üldözőbe az olasz cirkálók. – Állítólag a lobogót is bevonták a „Turbina” matrózai és fehér kendőt lobogtattak. – Végül pedig a vízbe ugráltak. Onnan halászták őket ki. – Mint mesélik, a legénység ugrált örömeiben, hogy rájuk nézve már vége a háborúnak. A parancsnok lesújtóan nyilatkozott Olaszország hitszegéséről. „Eddig csak piszkos volt a lelkiismeretük, most már el is vagyunk árulva és adva”. – Salandrá⁵³ és Sonninót⁵⁴ okolta. –

⁵⁰ „SMS Csepel” és „SMS Balaton” mindkettő 1912-ben épült, 83,5 m hosszú, 7,8 m széles, 2,5 m merülésű, 800 vagy 850 tonnás, 17000 vagy 20 600 lóerős, 32 mérföld sebességű, 99 fő legénységű torpedóromboló. Fegyverzete 2 db 10/50-es, 6 db 7/45-ös, löveg, géppuska. Schematismus 1913. 1487.; Marine Almanach 1918. 224. részben eltérő adatokkal, aminek vélhetően az lehet az oka, hogy a hajók 1912–1913-ban még építés alatt álltak, s mire teljesen elkészültek, részben megváltozhattak a paramétereik.

⁵¹ „Turbine” 1901-ben épült, 64 m hosszú, 5,9 m széles, 2,3 m merülésű, 370 tonnás, 5306 lóerős, 51 fő legénységű olasz torpedóromboló. Fegyverzete 4 db 7,6-os löveg, 2 db torpedócső. 1915. máj. 24-én Barlettánál a cs. és kir. flottilla lövegtüze legyőzte. Marine Almanach 1918. 189., 321.

⁵² „SMS Novara” 1913-ban épült, 125 m hosszú, 12,8 m széles, 4,6 m merülésű, 3500 tonnás, 25 000 lóerős, 27 mérföld sebességű, 340 fő legénységű kiscirkáló. Fegyverzete 9 db 10/50-es löveg, 2 géppuska. Schematismus 1913. 1486., Marine Almanach 1918. 223.

⁵³ Salandra, Antonio (Troia, 1853. aug. 13. – Róma, 1931. dec. 9.) olasz jogász, politikus. 1899-ben földművelésügyi-, 1906-ban és 1909–1910-ben pénzügyminiszter, 1914. márc. 21. – 1916. jún. 12. közötte miniszterelnök. A háború után egy ideig Mussolini támogatója. Szijj – Ravasz 2000. 606. fényképpel.

⁵⁴ Sonnino, Sidney br. (1847–1922) olasz politikus. 1906-ban és 1909–1910-ben miniszterelnök, 1914. szept. – 1919. jún. között külügyminiszter. A párizsi béketárgyaláson (1919–1920) Olaszország képviselője.

„Voi siéte tremendi!” („Ti rémesek vagytok”) kijelentést is tette az olasz parancsnok naszádjaink heves támadását akarván jellemezni. –

E nap, illetve a máj. 23. áról 24. ére virradó éjjel s az egész akció örökre emlékezetes marad rám nézve. – Én szentül meg voltam győződve, hogy az anconai erőd viszonzza a tüzelést s így túlestem részben azon az érzésen, a mi egy ütközetben elfoghatja az embert. Meg voltam elégedve magammal minden tekintetben. –

(Itt egy rész hiányzik.)

E támadásunk után a melyről még csak annyit akarok megjegyezni, hogy különösen a visszatérés volt gyönyörűen rendezve, amennyiben minden oldalról a torpedonaszádok egész raja védett az Unterssebootok [tengeralattjárók] valamint ugyancsak torpedonaszádok halászták ki előttünk az aknákat is – vártuk mit válaszol majd az olasz flotta. –

Kétségtelen, hogy nagy hatással volt támadásunk a közhangulatra. – Hiszen pár óra múlva a hadiállapot bekövetkezte után több száz kilométer kiterjedésű vonalon egyszerre támadtuk meg partjait, hozzá szép eredménnyel, amennyiben a vasutat, hidakat, arzenalt [fegyvertárat, hadiszertárt], hangárt stb. stb. pusztítottunk el. –⁵⁵

⁵⁵ Ancona lövetéséről ismerjük egy másik szemtanú haditengerésztiszt leírását is:

”Bizonyára kíváncsi vagy az Anconai kirándulásunkra. Az egész dolog mesterien volt szervezve és kétségtelen, hogy Haus tengernagy a jelenkor legkiválóbb flottavezetője. A most folyó háborúban még sohasem történt meg, hogy egy hatalom az összes hajóival kifutott volna nyílt tengerre. Mi megtettük. Óriási hurrázással este 8 órakor hagytuk el a kikötőt. Hosszú csatakiyóban vonultunk Ancona felé. Éjszaka egy kormányozható léghajóval találkoztunk, mely azonban megfordult. Ugy látszik nem vett észre bennünket. Szürkületkor ott voltunk Ancona előtt. A Babenberg jutott legközelebb a parthoz. – Egészen tisztán lehetett látni mindent. A legérdekesebb az volt, hogy az olaszok a legutolsó pillanatig nem vettek észre bennünket.

Tüzértisztünk mellett álltam, s mivel Anconát ismerem, jó tanácsokkal szolgálhattam. Mindenkinek meg volt a maga célpontja. Öt perc alatt összelőttük az egész anconai hajógyárat és egy vonatot. Minden lövés után hurrázunk afeletti örömmünkben, hogy a hitszegő taljánok megkapják, jól megérdemelt jutalmukat.

Mialatt a várost löttük, mellettünk több olasz halászbárka vonult el. A gazemberek borzasztóan félhettek és folyton „Ewiva Austria”-t kiabáltak. Az egész dolog 35 percig tartott s ezalatt hajórajunk néhány ezer löveget adott le Anconára s azután visszatértünk Pólába.

Ekkor jöttek a vízalattjáró olasz naszádok, amelyek szerencsére nem tudtak hozzánk férközni.

A közvélemény bizonyára fölháborodott azon, hogy ennyire nem volt óvatos az olasz flotta. – Az egész vonalon csak néhány torp. naszáddal és egypár cirkálóval találkoztak hajóink. – Na meg az anconai támadás után tengeralattjárókat pillantott meg egy hydroplanunk [vízi repülőgépink] amint Pola felé vett irányban haladtak. Azonban, mihelyt néhány bombát dobott le, visszafordultak a kísérő torpedónaszádokkal együtt. –

Most már minden este vártuk mikor mutatkozik Pola fölött az első olasz léghajó Híre jött, hogy már Monfalconet és egyéb helyeket bombázott. – 30-án este végre „Ballonabwehr”-re riadtam fel álmomból. – Gyorsan magamra kaptam a ruhámat s felsiettem a fedélzetre. – Már javában világítottak az összes hajók s tüzelt a „Ballonabwehr”. Csakhamar dörögtek a Ballonabwehrkanonék [léghajóelhárító ágyuk] is. Nagyon szép látvány volt, amint a srapeltek [robbanó gránátok, repeszgránátok] a magasban széllyelrobbantak [sic!]. – A léghajó jól volt látható, bár nagyon magosan volt. Egy egy srapel a közelében robbant szét. – Látszott, amint a lövöldözés elől menekült. Csakhamar el is tűnt a felhők között. –

Egyesek állítólag hallották, amint néhány bomba a hajónk közelében esett a vízbe. –

A legénységünk eszeveszetten tüzelt rá. Alig lehetett a tüzelés abbahagyására bírni pedig a nagy távolság mellett teljesen céltalan volt a fegyverrel való tüzelés.–

Másnap reggel megtudtuk, hogy 4 darab bombát dobott a léghajó Polára. Három ház, közöttük az én volt házigazdámé (: beszéltem is vele :) (Via Mucio 2) is de emberéletben nem esett kár. –

Tűz sehol sem támadt s egy állítólag 45 kg nehéz bomba nem is robbant fel. A város csarnok közelében találták meg. – Délután megtekintettem a megsérült házakat. A hatás nem volt jelentékeny. A fal ugyan beomlott a hol a bomba talált s a környéken az alaktáblák betörttek, de nagyban és egészben gyöngének

lehet mondani a hatást. – Feltehető, hogy hajóink fedélzetét alig üti át. –

A támadás óta naponta kérjük, vajjon jön-e ma „der Staniolhund” [a sztaniolkutya] vagy der Peppino? Kitől erednek ezen elnevezések, nem tudom. A „Peppino” az egyik Garibaldi neve. –

Az olasz léghajó első támadása után indítványt tettem az asztalnál, hogy valahányszor megtámad a „Peppino” és nem okoz kárt a flottánkban, mindannyiszor fizessünk a pénztárba az „öreges és árvák részére” fejenként 20 fillért. Elfogadták. A vak katonák részére minden elsején 2–2 koronát szedek be fejenként.

Június 3.

Ma este kaptuk a signált, hogy Przemysl ismét a birtokunkba került.⁵⁶ Nagy volt az örömmünk. A legénység minden hajón „hurráh”-t kiáltott. Befejeztem a Langer ügyet. Nincs bizonyíték. –

.....

Június 4.

Ma este ismét megjelent az olasz léghajó. – Ma már az

(Itt egy rész hiányzik.)

A léghajó körülrepülte egyszer a hajókat, s azután leereszkedett. Klasing⁵⁷ sorhajóhadnagy volt a vezetője. –

Jól ismerem őt. Hat évvel ezelőtt együtt voltunk a kórházban. –

Mindjárt a „Viribus”-ra utazott, hol Haus⁵⁸ nagy örömmel üdvözölte. –

⁵⁶ Przemysl erődjét (Galícia) hosszú ostrom után 1915. márc. 22-én foglalták el az oroszok.

⁵⁷ Klasing, Gustav 1912. nov. 1. sorhajóhadnagy, 1918. már nem szerepelt. Schematismus 1913. 1464.

⁵⁸ Haus, Anton (Tolmein, 1851. jún. 13. – Pola, 1917. febr. 8.) nagytengernagy, az osztrák–magyar haditengerészet újjászervezője. Földbirtokos fia. 1869. nov. 1. tengerész hadapród. 1873. jún. 28. sorhajózáslós. 1886-tól a fiumei Haditengerészeti Akadémia tanára. 1890–1892 között az „SMS Saida” fedélzetén körbeutazta a Földet. Ezután a cs. és kir. Hadügyminisztérium Tengerészeti Csoportfőnöksége elnöki irodáján szolgált. 1893-ban az „SMS Narenta” ágyúnaszád tisztje, majd az „SMS Alpha” torpedó-iskolahajó parancsnoka. 1894. nov. 1. korvettkapitány, az „SMS Tegethoff” tisztje. 1896–1899 között a torpedóiskola parancsnoka és a Tengerészeti Műszaki Bizottság tagja Polában. 1897 fregattkapitány. 1900 az „SMS Donau” korvett parancsnoka. 1901 az „SMS Maria Theresia” pánccéló cirkáló parancsnokaként, az osztrák–magyar tengerész különítménnyel részt vett a kínai boxer-lázadás leverésében. 1901. máj. 1. sorhajókapitány. 1902 az „SMS Miramar” jacht parancsnoka. 1902. dec. 17. – 1905. nov. 1. között a Tengerészeti Csoportfőnökség elnöki irodájának főnöke. 1905. dec. 3. ellentenger-

Azóta néha-néha jönnek az olasz léghajók is, de bizony eddig minden eredmény nélkül, mert semmit sem tudtak elérni. Szentanu 1915.

Az emlékezés szerzője blackoi Kussevich András. Született Szombathely(?) 1890. 1910. szept. 10-től szolgált. 1912. febr. 1. tengerész hadapród, 1914. aug. 1. fregatt-hadnagy. Schematismus 1913. 1466.; Marine Almanach 1918. 530.

Itt említtem fel, hogy már mi is elvesztettünk 4 [3?] Hydroplant [vízi repülőgépet] és pedig először Voreček⁵⁹ sorhajóhadnagyét. Három napja lengett már a zászló a Flugstation [helyesen Flugstation = repülő állomáson], jeléül annak, hogy még nem tért vissza. Végül kétségtelessé vált, hogy baja történt. Tényleg az olasz lapok hozták is azután, hogy fogságba ejtették. – Vagy lelőtték vagy havarija [baleset, szerencsétlenség] támadt s nem tudott mozogni. – Kár érte. Leghiggadtabb, legbiztosabb repülőnk volt, a Flugstation parancsnoka. – Személyesen nem ismertem. – Egy másik repülőnk, Viktorin⁶⁰ sorhajóhadnagy, kinél 3 év előtt a „Gea”⁶¹ együtt voltam behajózva, szintén veszélyben forgott. Motora felmondta a szolgálatot, úgy, hogy kénytelen volt a vízre lebocsátkozni. Három nap és 2 éjjel volt a vízen.

(Itt egy rész hiányzik?)

ezelőtt a trónörökös ittléte alkalmával lezuhant s több helyen összetörte a lábát. Egy évig

nagy, a tatalék hajóraj parancsnoka. 1906-tól a 2. hajóosztály parancsnoka, a kikötői tengernagy helyettese. 1907 nyarán a 2. hágai békekonzferencia résztvevője. 1908. nov. 24. – 1910. szept. 15. között hajóraj parancsnok. 1910. szept. 16. – 1912. júl. 2. között a Tengerészeti Műszaki Bizottság elnöke. 1910. okt. 25. altengernagy. 1912. júl. 2. a hadiflotta felügyelője. 1913. febr. 24. az osztrák–magyar hadiflotta parancsnoka, a Tengerészeti Csoportfőnökség főnöke. 1913. máj. 1. tengernagy. Az 1915. máj. 23–24-i olasz partok elleni flottatámadás kigondolója. A világháborúban a defenzív hadviselés híve. 1916. máj. 5. nagytengernagy. A bécsi Műszaki Főiskola díszdoktora, Fiume diszpolgára. 1913. ápr. 2. titkos tanácsos. 1925. máj. 23. exhumáltak és Polábol áttemették Bécs hütteldorfi temetőjébe. Schematismus 1913. 145.; Hofmann – Hubka 1943. 31–32. arcképpel; Mayer – Winkler 1993. 200. fényképpel; Szijj – Ravasz 2000. 282. arcképpel.

⁵⁹ Helyesen Woseček, Wenzel, született 1882. 1902. jún. 29-óta szolgált. 1911. nov. 1. sorhajóhadnagy. Tengerészeti repülőgép vezető, tábori pilóta. Schematismus 1913. 1464.; Marine Almanach 1918. 525.

⁶⁰ Wiktorin, Hugo von, született 1886. 1903. szept. 4-től szolgált. 1908. nov. 1. fregatthadnagy, 1913. máj. 1. sorhajóhadnagy. Tengerészeti repülőgép vezető, tábori pilóta. 1918. hadifogságban. Schematismus 1913. 1465.; Marine Almanach 1918. 526.

⁶¹ Helyesen „SMS Gaa” 1891-ben épült, eredetileg „Moszkva” néven orosz gőzös volt. 153 m hosszú, 17,5 m széles, 7,3 m merülésű, 13 000 tonnás, 16 000 lóerős, 19 mérföld sebességű, 345 fő legénységű torpedó-raktárhajó. Fegyverzete 4 db 12/35-ös, 4 db 7/45-ös löveg. Schematismus 1913. 1490.; Marine Almanach 1918. 227. A hajó fényképe: MAYER – WINKLER 1993. 189. felső ábra.

tartott, míg felépült, de még most is nyílt seb van a lábán. A napokban megint kijött belőle egy csontszilánk olykor nagy fájdalmi vannak, de azért vígan repül. Jól ismerem. A kórházban is voltam vele együtt. – Annak idején 2szer el kellett törni a lábát, mert rosszul forrt össze.

–

Június 8.

Semmi különös nem történik. Mint már több napja, ma is fürödtünk a hajó mellett s gyakoroltam az úszást. Már nem szepegek úgy. A Stabscheffel [törzsfőnökkel] tisztáztam a Bef. Aps.[?] ügyet. Belátta, hogy félreértés forgott fenn az ő részéről. – Engesztelő hangon beszélt. –

Június 9.

Este hozta a Kommandáns a hírt, Stanislau elesett. Nagy volt az örömmünk. A M. G.-nél [valószínűleg Marine Gerichtshof = tengerészeti bíróság] Standrecht [rögtönbíráskodás], (..... 10 k.) de ... ki..... ment át.

Június 10.

Semmi újság. Csak Jelsenik⁶² Hozta este a hírt, hogy a Miramarból állítólag Lichtsignal [fényjelzést] csinált valaki. Almássyval⁶³ és Hornnal⁶⁴ felment s az illetőket (bakatizstek) kérdőre vonta Infamie [gyalázatosság] /Szolg./ minősíttem

Június 11.

Este 8 ora tájban a Decken [fedélzeten] üldögtünk kényelmes támlás székeinkben (Liegstuhl) mikor Grund frgl. figyelmes lett arra, hogy „Viribus” signalisál a stoplaternével. – Kezdte leolvasni s kisült, hogy valamelyik Unterseebootunk elsüllyesztett egy ellenséges Unterseebootot. – nagy volt az öröm. – Csakhamar felhangzott a többi hajókról a „hurahzás. Erre minálunk is „alle Mann antretent fujtak s a Korvettkap. Kihirdette az időközben megjelent signált, mely szerint U 11⁶⁵ elsüllyesztett egy olasz U-t (Medusa⁶⁶) és

⁶² Helyesen Jeločnik, Bernhard, született 1879. 1897.

szept. 24-óta szolgált. 1909. jan. 1. sorhajóhadnagy. Schematismus 1913. 1463., Marine Almanach 1918. 523.

⁶³ Zsadányi és törökszentmiklósi gr. Almássy Dénes, született 1892. 1910. szept. 10-óta szolgált. 1914. máj. 1. fregatthadnagy. Schematismus 1913. 1466., Marine Almanach 1918. 530.

⁶⁴ Horn, Erwin, született 1885. 1902. szept. 12-óta szolgált. 1912. nov. 1. sorhajóhadnagy. Schematismus 1913. 1464.; Marine Almanach 1918. 525.

⁶⁵ Schematismus 1913. 1488. még nem szerepelt.

⁶⁶ „Medusa” 1911-ben épült, 45 m hosszú, 4,2 m széles, 3 m merülésű, 250 tonnás, 17 fő legénységű olasz tenger-

U 4⁶⁷ elsüllyesztett az otrantoi szorosban egy „Liverpool” típusú angol cirkálót.⁶⁸ Az U 4 parancsnoka Singule⁶⁹ shdgy.; jól ismerem. Lakásbeli utódom. – A legénység dörgő hurráházzal fogadta a jó híreket. –

13. ábra: A „Liverpool” angol cirkáló elsüllyesztése az „SMS U 4” által, San Giovanni di Medua közelében, 1915. jún. 9. Korabeli lépes levelezőlap. (Digitális másolat, szerző gyűjteménye)

Június 11. [sic!]

Feigl⁷⁰ kinek az akció után írtam egy lapot (stolz u glücklich) [büszke és szerencsés] ma jött egy meleg hangú lapon válasz. – Köszöni a Schiffstab képét is és konstatálja, hogy épen olyan karcú vagyok, mint voltam. –

A Taubengrottenal [galambbarlangnál] voltam ma fürödni Grund fregatthadnaggyal. Nagyon szép volt. Már sokkal biztosabbnak érzem

alattjáró. 1915. jún. 10-én Velence előtt U-hajótól meg-torpedózva. Marine Almanach 1918. 193., 322.

⁶⁷ Schematismus 1913. 1488. még nem szerepelt.

⁶⁸ A Liverpool-osztály („Bristol”, „Glasgow”, „Gloucester”, „Liverpool”, „Newcastle”) 1909–1910-ben épült, 131 m hosszú, 14,3 m széles, 4,6 m merüléssű, 4800 tonnás, 26 mérföld sebességű, 376 fő legénységű könnyű cirkálói. Fegyverzetük 2 db 15.2/50-es, 10 db 10.2/50-es, 4 db 4.7-es löveg, 4 géppuska. Egyiküket 1915. jún. 9-én S. Giovanni di Meduatól 30 mérföldnyire Ny-ra az „SMS U 4” megtorpedózta. Marine Almanach 1918. 155., 305.

⁶⁹ Singule, Rudolf (Pola, 1883. ápr. 8. – Brünn, 1945.) Tengerészbiztos fia. 1901. jún. 28-tól szolgált. 1908-tól az U 4 másodtisztje. 1911. máj. 1. sorhajóhadnagy. 1911–1913 között az U 4 parancsnoka. Majd torpedóromboló parancsnok. 1915 tavaszán ismét az U 4 parancsnoka. 6 ellenséges rombolót süllyesztett el az Adrián. A háború végén nyugállományba helyezték. Brünnben élt. 1943-ban német birodalmi korvettkapitány. Brünn szovjet megszállásakor, amikor egy asszony védelmére kelt, az asszonnyal erőszakoskodó szovjet katona megölte. Schematismus 1913. 1464.; Marine Almanach 1918. 524.; Hofmann – Hubka 1943. 298–300. fényképpel.

⁷⁰ Feigl, Leopold 1911. ápr. 25-től tábornok hadbíró, a cs. és kir. Hadügyminisztérium Tengerészeti Osztálya VII. (jogi) csoportjának vezetője. 1913. dec. – 1914. aug. és 1916–1918 között Ambrózy Árpád előjárója. Schematismus 1913. 1319., 1446., 1472.

magamat a vízben, mint a múlt évben. – Holnap érkezik meg a trónörökös. –

(Itt egy rész hiányzik.)

egyed. Magam is odamentem Előbb aben tartózkodtam egy darabig. Klein frgl. csoportjával, azután egy jobb helyet találtam a jánál. Nagy volt a hőség ott is, míg 2 szemközti ablakot kinyitottak. – Nemsokára jött Homéri [?] kadett [hadapród] a parancsnok üzenetével, hogy a tisztetek mind a deckre jöhetnek. A léghajó ugyanis nem mutatkozott. – Erre visszavonultam a kabinomba és lefeküdtem. Már éjfél felé volt. Az éjszaka nyugodtan telt el. –

Június 14.

Levelet kaptam Apától⁷¹ melyben írja hogy az anconai bombázásról Bélához⁷² küldött levelemet Juliska⁷³ vette át s mindjárt megmutatta Anyukának⁷⁴, ki most még jobban aggódik. Apa bevallja, hogy ő engem mindig teljesen veszélyen kívül gondolt, – lrtam egy megnyugtató levelet, melyben azonban annak a nézetemnek is kifejezést adtam, hogy inkább öröme és büszkeségre volna okuk Apáéknak, hogy legalább egy tagja a családnak vett részt közvetlenül a háborúban.

Egyébként más feljegyzésre méltó sem történt.

Június 15. –

A mai „Polaer Tagblatt”-ban [Pólai Napilap] megjelent sürgöny az újabb oroszországi győzelemről nagy örömmel töltött el. –

Délután fürödtem, de a levegő nagyon hűvös, szeles volt. –

Este megint jött signal és pedig „feindliches Luftschiiff über Lissza” [ellenséges léghajó Lissza felett]. Vártuk, vártuk, hogy talán majd hozzánk is eljön, de nem jött. –

Miközben szemünk a léghajót keresték, egy érdekes megfigyelést csináltunk. Egy fénylő pont mely nagyságára nézve csillag, látcsövön keresztül nézve folyton változtatta a színét és

⁷¹ Ambrózy Gyula (Szepesbéla, 1841. márc. 21. – Losonc, 1921. febr. 6.) ny. áll. pénzügyőri főbiztos.

⁷² Ambrózy Árpád testvére, Ambrózy Béla (Balassagyarmat, 1875. okt. 18. – ?, 1930. febr. 3.) fiatal korában a cs. és kir. 25. (losonci) gyalogezred hivatásos hadnagya, később megnősülése után losonci rendőr alkapitány, majd losonci városi főjegyző.

⁷³ Ambrózy Béla felesége szül. Nagy Julianna (1880. dec. 11. – 1966. jún.29.)

⁷⁴ Ambrózy Gyuláné szül. Obradovich Eleonóra Mária (Eger, 1852. ápr. 2. – ?, 1915. szept. 9.)

pedig hol vörösnek, hol zöldnek látszott. – Mindnyájan megesküdtünk volna, hogy nem csillag, de a distanzmeter [távolságmérő] végtelen távolban lévőnek mutatta, tehát mégis csillagnak kellett lennie. –

Június 16.

Semmi különösebb dolog nem adta elő magát. Voltam Buchlerrel⁷⁵ vitorlázni. Eleinte folyton változó szél volt, úgy hogy nem igen ismertem ki magam. Maga Buchler is dühösködött. Később elég jól ment.

Június 17.

Ivancic shgy újságolta, mikor 10 óra után a hajóra jött, hogy a sürgöny ugyan még nincs a kaszinóban kifüggesztve, de hallotta, hogy Grodek állítólag már a mienk. – Igaz! Megjött az Écsi⁷⁶ bizonyítványa, csak rajz és tornából jeles, minden egyéb tárgyból kitűnő. – Továbbítottam Gyulának az Écsi hosszú levelével együtt. – Este 9 órakor kifutott a „Skt. Georg”⁷⁷ és a „Szigetvár”.⁷⁸ Közvetlen előtűnk [?] egy Zerstörer [romboló] és Toboot. Ugy látszik különös tervük van. – Bárcsak sikerülne!

14. ábra: Az „SMS Sankt Georg” nagycirkáló. Korabeli képes levelezőlap. (Szerző gyűjteménye)

(Itt egy rész hiányzik.)

hetett tisztí vizsgához a fürdőben. Szerb Briefe ügy végetért – 18 év. –

Június 27.

Egyik tengeralattjárónk (U 10) elsüllyesztett Velence előtt egy olasz torpedobootot.⁷⁹ Este a Chefarzt [orvosfőnök] hozta a jó sürgöny hírt. 14 000 fogoly stb. - /Egy prov. Off. (Hptm.) [Proviantoffizier (Hauptmann) = élelmezőtiszt (százados)] kivégeztett mert egy nagy összeget sikkasztott. –

Június 28.

⁷⁵ Buchler, Arno, született 1879. 1896. júl. 1-óta szolgált, 1907. nov. 1. sorhajóhadnagy. Marine Almanach 1918. 522. vagy Buchler, Hans 1912. szept. 1. tengerész hadapródjelölt. Schematismus 1913. 1467.; Marine Almanach 1918. nem szerepel.

⁷⁶ Ambrózy Árpád testvére, Ambrózy Eleonóra (1895. okt. 23. – 1979. dec. 3.) óvónő, 1916. aug. 19-től Mauksinszky Gyula (1886. máj. 16. –1954. jún. 2.) erdőmérnök (Németbánya, Máramaros vm.) felesége.

⁷⁷ „SMS Sankt Georg” 1903-ban épült, 117 m hosszú, 18.8 m széles, 6.5 m merülésű, 7300 tonnás, 15 000 lóerős, 22 mérföld sebességű, 629 fő legénységű nagycirkáló. Fegyverzete 2 db 24/40-es, 5 db 19/42-es, 4 db 15/40-es, 9 db 7/45-ös, 2 db 7/18-as, 8 db 4.7/44-es, 2 db 4.7/33-as löveg, 3 db géppuska. A hajót az angolok 1920-ban szétbontották. Schematismus 1913. 1486.; Marine Almanach 1918. 222.; Horváth 1978. A hajó fényképe: Mayer – Winkler 1993. 188. alsó ábra.

⁷⁸ „SMS Szigetvár” 1900-ban épült, 92 m hosszú, 12 m széles, 4.3 m merülésű, 2300 tonnás, 7200 lóerős, 20 mérföld sebességű, 308 fő legénységű kiscirkáló. Fegyverzete 8 db 12/40-es, 8 db 4.7/44-es, 2 db 4.7/33-as, löveg, 2 db géppuska. Schematismus 1913. 1487.; Marine Almanach 1918. 223.

⁷⁹ „Nr. 5. PN” 1911-ben épült, 42.5 m hosszú, 4.2 m széles, 1.4 m merülésű, 120 tonnás 2800–3000 lóerős, 27–32 mérföld sebességű olasz torpedójármű. Fegyverzete 2 db 7.6-os löveg, 2 torpedócső. 1915. jún. 26-án az É-i Adrián U-hajó által megtorpedózva. Marine Almanach 1918. 191., 322.

15. ábra: Bodor Károly (Balatonhenye, 1888 – Kapolcs, 1973) az „SMS Szigetvár” kiscirkáló tengerész tisztese. (Hangodi László gyűjteménye, Tapolca)

16. ábra: Az „SMS Viribus Unitis” csatahajó tengerésze. (Hangodi László gyűjteménye, Tapolca)

Kriegsgericht [hadbíróóság]. – Mint eddig mindig, ez is minden incidens [fennakadás, nehézség] nélkül folyt le. –

Június 29.

Levelet kaptam Kriva Kamill apjától, – h. árvasz. elnök, – kér hogy adjak útbaigazítást a fiának, kit újból behívtak Polába hogyan helyeztethetné el magát Bécsbe vagy Komáromba, mert fél, hogy az itteni nagy hőség még jobban aláássa az egészségét. Chefarztunk azt mondja, hogy az aggodalom alaptalan. Itt könnyebb a hőséget elviselni mert legalább az éjszakák hűvösek. – Irtam Krevának, adjon találkát. –

Június 30.

Semmi újság. – „Burstyn in unsären Händen” [Burstyn a kezünkben, birtokunkban van] –

Július 1–2.

Semmi újság. Esős hűvös idő van. Nem lehet fürödni. – Ma 2.-án befutott U 5, (Trapp)⁸⁰; „hurrahval fogadta „Viribus”

⁸⁰ Trapp, Georg, Ritter von (Zára, Dalmácia, 1880. ápr. 4. – Stowe, Vermont, USA, 1947. máj. 30.). Tengerésztiszt fia. A Fiumei Tengerészeti Akadémiát végezte. 1898. júl. 1. tengerész hadapród. 1900-ban a kínai boxer-lázadás leverésekor részt vett a Peitang erőd ostromában. 1903. máj. 1. sorhajózáslós. 1903–1904-ben tiszti tengerészeti aknász tanfolyamot végzett Polában. Később pedig tengerészeti repülő tanfolyamot Bécsben. 1908. nov. 1. sorhajóhadnagy, végül korvettkapitány. Fiumében, a

Július 3.

Ma ismét szép az idő; de nem voltam fürödni, mert későn mentem ki. – Telefon útján megalapítottam, hogy Kreva nincs Danieleben. – Jolitól⁸¹ hosszú levelet kaptam – A napokban várja Écsit és Sárít. –

Júl. 4–6.

Semmi újság.–

Júl. 7.

tengeralattjáró építésnél szolgált, majd több évig tengeralattjáró parancsnok volt. A háború kitörésekor a Torpedoboot 52 parancsnoka. Később az U 5 parancsnokaként, 1915. ápr. 27-én, az Otrantói-szorosban megrongálta a „Léon Gambetta” francia páncélos cirkálót (Tolnai 187–191.; Csonkaréti 1985. 336.). Ezen fegyvertényéért a Mária Terézia Katonai Rend lovagkeresztjével tüntették ki. Később az U 14 parancsnoka, majd 1918-ban a Cattarói-öböl tengeralattjáró állomásának parancsnoka. 1918 után nyugdíjasként Aigenben (Salzburg közepében) élt. Utóbb kivándorolt Amerikába. Schematismus 1913. 1463.; Marine Almanach 1918. 523.; Hofmann – Hubka 1943. 322–324. fényképpel; Mayer – Winkler 1993. 168., 178. fényképe első feleségével együtt.

⁸¹ Ambrózy Árpád testvére, Ambrózy Jolán (Balassagyarmat, 1877. okt. 16. – ?, 1961. jún. 20.), 1900-tól Keller Jenő (187? – 1948) állampénztári főtanácsos felesége. Turdosinban (Árva vm.), majd Szécsényben (Nógrád vm.) éltek.

U 26 Chiogga közelében elsüllyesztette az Amalfi⁸² olasz páncélos cirkálót (10 000 t). – Nagy Gábor⁸³ a kasinóban meg.....áztattam – Jól esett neki a kifejezett rokon közeledés. Nagyon melegen köszönte meg.

Jul. 8.

Semmi ujság. –

Jul. 9.

Semmi ujság.

Jul. 10.

„Max” a napokban a dockba [javításra] megy. Híre jár, hogy a bedockolás tartamára szabadságot kapnak a tisztek és a legénység egy része. – Állítólag 2 tourban [részlegben, turnusban] 4–4 napot. – „Max” után miránk kerül a sor. –

Jul. 11.

Egyes tisztek a Maxról már ma elutaznak szabadságra. Tehát biztosra vehetem, hogy én is kapok szabadságot. – A hajónkon nagy az

(Itt egy rész hiányzik.)

Jul. 14.–17.

Semmi ujság. A napokban rosszul éreztem magamat. Könnyű bél.....m [bélhurutom?] volt. El vagyok gyengülve. Még jó, hogy a szabadságunk elhalasztott, mert épen 14.-én kezdődött rosszulétem. – Ma már volt étvágyam s fürdeni is voltam. Ma 17.-én reggel arra ébredtem, hogy legénységünk Hurráh-t kiált. Csakhamar megtudtam az okát. U 4, melynek Singule a parancsnoka, elsüllyesztette az olasz „Garibaldi”⁸⁴ – 7000 t-ás cirkáló. – Több nap óta nagyon rosszul alszom. Ideges vagyok.

⁸² „Amalfi” épült 1908-ban, 140 m hosszú, 21 m széles, 7.8 m merüléssű, 10 400 tonnás, 23 100 lóerős, 24 mérföld sebességű, 643 fő legénységű olasz páncélos cirkáló. Fegyverzete 4 db 25.4/45-ös, 8 db 19/45-ös, 20 db 7.6-os, 2 db 4.7-es löveg, 2 géppuska. 1915. júl. 7-én Velence előtt U-hajó megtorpedózta. Marine Almanach 1918. 185., 321.

⁸³ Kézdivásárhelyi Nagy Gábor, született 1893. 1913. jún. 13-tól szolgált. 1915. nov. 1. fregatthadnagy. Marine Almanach 1918. 531.

⁸⁴ „Giuseppe Garibaldi” 1893-ban épült, 111 m hosszú, 18 m széles, 7.3 m merüléssű, 7350 tonnás, 14713 lóerős, 19 mérföld sebességű, 555 fő legénységű olasz páncélos cirkáló. Fegyverzete 1 db 25.4/40-es, 2 db 20.3/40-es, 14 db 15.2/40-es, 10 db 7.6/40-es, 6 db 4.7-es löveg, 1 géppuska. 1915. júl. 18-án Ragusa előtt az „SMS U 4” megtorpedózta. Marine Almanach 1918. 185., 321. A hajó elsüllyesztéséért Singule, Rudolf sorhajóhadnagy a Mária Terézia Katonai Rend lovagkeresztjét kapta. HOFMANN – HUBKA 1943. 299–300.; MAYER – WINKLER 1993. 168.

Julius 18.

Semmi uj. – Egy hulla miatt futkosnom kellett a Mar. Spitalba [Marinespital = tengerészeti kórház] –

A Stabschef dühös volt, mert az orvos ge. Leichenuntersuchungot [általános testvizsgálatot] indítványozott. Utóbb belátta, hogy felesleges munka boncolás. –

Rendbehoztam a dolgot. –

Jul. 19.

Megjöttek a cigarettatárcák. – Nagyon szépek. Par. és L. nem rendeltek. Este jött a signal: ellenséges repülőgép északnyugat felől. – Csakhamar utána a második signal, hogy már elment – Este nagy Zapfenstreich [takarodó] volt a Lissa évforduló⁸⁵ alkalmából. Maglic⁸⁶ frghgy. repülő Barinál olasz fogságba került.

Jul. 20.

Mint már elég gyakran ma ismét ellenséges tengeralattjárót jeleztek, de csakhamar eltűnt, - Ellenséges repülőgépet is jelentettek. Állítólag Rovigno felett látták. –

Irodalom:

Ambrózy Á. (1953): *Életrajzom*. Tizsasüly, 1953. Kézirat. Eredetije özv. Előd Ervinné szül. Ambrózy Erzsébet (†) tulajdonában volt, Budapest. Másolata a szerző tulajdonában.

Csonkaréti K. (1985): *Az Osztrák–Magyar Monarchia haditengerészetének hadműveletei az első világháborúban*. A háború kitörésétől Olaszország hadbalépéséig. *Hadtörténelmi Közlemények* 32. 295–343.

Hofmann, O. – Hubka, G. (1943): *Der Militär-Maria Theresien-Orden. Die Auszeichnungen im Weltkrieg 1914–1918*. Wien, 1943

Horváth Á. (1978): A Sankt Georg cirkáló pályafutása. *Magyar Nemzet* 1978. ápr. 23.

Marine Almanach 1918: *Almanach für die k. und k. Kriegsmarine* 1918. XXXVIII., Pola, é. n.

Mayer, H. F. – Winkler, D. (1993): *Als die Adria österreichisch war. Österreich–Ungarns Seemacht*. Wien, 1993

⁸⁵ Az 1866. júl. 20-i lissai tengeri csata (a cs. kir. Haditengerészet nagy győzelme az olasz hajóhad felett) évfordulója.

⁸⁶ Maglic, Konstantin, született 1891. 1910. jún. 16-tól szolgált. 1912. máj. 1. tengerész zászlós, 1917. máj. 1. sorhajóhadnagy. Tengerészeti repülőgép vezető, tábori pilóta. Schematismus 1913. 1466.; Marine Almanach 1918. 528.

Merényi-Metzger G. (2009): A ZENTA cirkáló személyzete 1914. augusztus 16-án. *Hadtörténelmi Közlemények* 122. 677–714.

Schematismus 1913: *Schematismus für das K. u. K. Heer und für die K. u. K. Kriegsmarine für 1913*. Wien, 1912

Szakály S. (2001): *A magyar katonai felső vezetés 1938–1945*. Lexikon és adattár. Budapest, 2001

Szakály S. (2013): *Akik a magyar királyi csendőrséget 1919 és 1945 között vezették. Történelmi-statisztikai áttekintés a magyar királyi csendőrség felső vezetőiről*. Budapest, 2013

Szemtanu (1915): Szemtanu Ancona bombázásáról. Egy fregattnagy levele az adriai harc-térről. *Vasvármegye* 1915. augusztus 1. 3.

Szécsi M. (1891): Az utolsó pápai hadsereg hadjárata 1860-ban. Budapest, 1891.

Sziji J. (2000) (főszerk.) – Ravasz I. (szerk.): *Magyarország az első világháborúban*. Lexikon. Budapest, 2000

Tolnai: *A világháború története 1914–1918*. 6. köt. Budapest, é. n.